

Receive Date:
19/02/2020

Accept Date:
29/07/2020

**Research
Article**

Vol.17, No. 2, Serial 32

Autumn & Winter
2020-2021

Understanding living experiences of 1st grade high schools' Truancy causes

DOI: <https://dx.doi.org/10.22070/tr.2022.14455.1103>

Abtin Gholami¹, Najmeh Sedrpoushan^{2*}

1. *Master of Rehabilitation Counseling, Department of Counseling, Islamic Azad University, Khomeini Shahr Branch, Khomeini Shahr, Isfahan, Iran. (Corresponding Author)*
2. *Assistant Professor, Department of Counseling, Islamic Azad University, Khomeini Shahr Branch, Khomeini Shahr, Isfahan, Iran.*

Abstract

Introduction: One of the goals of education is to raise healthy people, along with mental and physical health, and the necessary attention to this issue will certainly have a significant impact on the fate of people. But various issues and problems in the educational and training dimensions are plaguing the educational system of societies. The aim of the present study was to understand the lived experience of the causes of dropping out of high school for first-year students.

Method: This research was a qualitative phenomenological study. The statistical population of this study included male high school students in the first year of Isfahan in the academic year 1399 who had the experience of dropping out of school. The research sample was selected from male students in District 2 of Isfahan based on purposive sampling method and continued until data saturation, ie when new topics were not obtained. It was 30-60 minutes. To conduct this research, open-ended questions and questions were used to interview the research sample. The interview information was analyzed using the Claysian method.

Results: According to 13 interviews, five central nuclei were found to be effective in dropping out of school. Five of the core cores themselves were classified into several core codes and one core code.

Conclusion: School dropout is a joint product of family and community and individual and peer group factors are effective in intensifying school dropout.

Keywords: lived experience, school dropout, students, Truancy.

*Email: S.sedrpoushan@yahoo.com

درک تجربه زیسته علل گریز از مدرسه دانش آموزان متوسطه دوره اول

DOI: <https://dx.doi.org/10.22070/tlr.2022.14455.1103>

آبتین غلامی^۱، نجمه سدرپوشان^{۲*}

۱. کارشناسی ارشد مشاوره گرایش توانبخشی، گروه مشاوره، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد خمینی شهر، خمینی شهر، اصفهان، ایران.
۲. استادیار، گروه مشاوره، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد خمینی شهر، خمینی شهر، اصفهان، ایران. (نویسنده مسئول)

چکیده

مقدمه: یکی از اهداف تعلیم و تربیت، پروراندن افرادی سالم، همراه با بهداشت روانی و جسمانی است و توجه لازم نسبت به این موضوع یقیناً در سرنوشت افراد تأثیری به سزا خواهد داشت. اما مسائل و مشکلات متنوعی در ابعاد آموزشی و تربیتی گریبان گیر نظام آموزشی جوامع است. هدف از پژوهش حاضر درک تجربه زیسته علل گریز از مدرسه دانش آموزان متوسطه دوره اول بود.

روش: این پژوهش، مطالعه‌ای کیفی از نوع پدیدارشناسی بود. جامعه آماری این پژوهش شامل دانش آموزان پسر متوسطه دوره اول اصفهان در سال تحصیلی ۱۳۹۹ بود که تجربه گریز از مدرسه را داشته‌اند. نمونه پژوهش بر اساس روش نمونه‌گیری هدفمند از بین دانش آموزان پسر ناحیه ۲ شهر اصفهان انتخاب شدند و تا اشباع داده‌ها یعنی زمانی که موضوعات جدیدی به دست نیاید ادامه یافت. پژوهش از نوع مصاحبه‌ی نیمه ساختاریافته و به شیوه‌ی گفتگوی دوطرفه بهره گرفته شد. مدت مصاحبه‌ها بین ۳۰-۶۰ دقیقه بود. برای اجرای این پژوهش از سؤالات و پرسش‌های باز پاسخ جهت مصاحبه با نمونه تحقیق استفاده شد. با استفاده از روش کلایزی اطلاعات مصاحبه‌ها مورد بررسی قرار گرفت.

نتایج: با توجه به ۱۳ مصاحبه‌ی انجام شده، پنج هسته‌ی اصلی و مرکزی تأثیرگذار در گریز از مدرسه به دست آمد. که هسته‌های مرکزی شامل پیامدهای نظام آموزشی، منظومه آسیب‌زای خانواده، بستر آسیب‌زای جامعه، عوامل آسیب‌زای فردی و آسیب‌پذیری همسالان بود که هر یک پنج از هسته‌ی اصلی نیز خود به چند کد محوری و یک کد هسته‌ای طبقه بندی شدند.

بحث و نتیجه‌گیری: مدرسه‌گریزی محصول مشترک خانواده و اجتماع است و عوامل فردی و گروه همسالان در تشدید مدرسه‌گریزی اثرگذار هستند.

کلیدواژه‌ها: تجربه زیسته، گریز از مدرسه، دانش آموزان.

*Email: S.sedrpushan@yahoo.com

این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد نویسنده اول می‌باشد.

نشریه علمی

پژوهش‌های آموزش و یادگیری

دوره ۱۷، شماره ۲، پیاپی ۳۲
پائیز و زمستان ۹۹
صص: ۱۴۹-۱۳۷

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۱۱/۳۰

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۵/۰۸

مقاله پژوهشی

Journal of

Training & Learning Researches

Vol.17, No. 2, Serial 32

Autumn & Winter
2020

pp.: 37-149

مقدمه

در نظام آموزش و پرورش دانش‌آموزان مهم‌ترین و اصلی‌ترین عنصر محسوب می‌شوند. تمامی پیش‌بینی‌ها و تمهیدات در جریان سیاست‌گذاری‌ها، برنامه‌ریزی‌ها و تدارک در این سیستم در نهایت به دانش‌آموزان ختم می‌شود. زیرا آماده‌سازی دانش‌آموزان و ایجاد صلاحیت‌های لازم در آن‌ها برای ورود به اجتماعی، که خود سازنده آن خواهد بود، هدف غایی آموزش و پرورش است. بنابراین، در این روند هرچقدر به مسائل و امور مربوط به دانش‌آموزان توجه بیشتری شود و مورد بررسی قرار گیرد، ساختار آتی اجتماع از استواری و استحکام بیشتری برخوردار خواهد بود. موضوعاتی از جمله فرار از خانه، مدرسه‌گریزی، هراس از مدرسه، افت تحصیلی و ترک تحصیل هرچند که مرتبط با دانش‌آموزان است، از مسائل مربوط به نظام آموزشی هم می‌باشند. هر یک از این موضوعات و پدیده‌ها علاوه بر داشتن تأثیر متقابل در دیگری، نتایج و آثار ویژه خود را نیز دارا هستند و روش‌های مقابله و برخوردی جداگانه می‌طلبند [۱]. گریز از مدرسه در دوره متوسطه یک مشکل گسترده است که به‌طور قابل توجهی به خطرافزایش ترک تحصیل کمک می‌کند [۲].

بزرگان امور تعلیم و تربیت در مورد نوع نگرشی که دانش‌آموزان نسبت به مدرسه دارند و نقش مدرسه و اهمیت و ارزش نوع رابطه بین معلمان و دانش‌آموزان، اعتقاد دارند که هر زمانی که نوجوانان از آرامش درونی و صفای قلب و اعتماد به نفس و نگرش مثبت نسبت به مربی خود برخوردار باشد، و به نوعی با مدرسه پیوند داشته باشند که شامل ارتباط تجارب دانش‌آموزان با مدرسه، احساس مراقبت شدن، دریافت احترام از سوی معلمان، دلبستگی به مدرسه، میزان مشارکت و درگیری در مدرسه و تعهد به ارزش‌ها و باورهای مدرسه می‌شود؛ آموزش برایشان لذت‌بخش خواهد بود [۳] و بالعکس آن، موجب دلهره، مدرسه‌گریزی و اضطراب در آنها می‌گردد. بنابراین می‌توان گفت که گریز از مدرسه برای دانش‌آموز یک مسئله‌ی فردی و برای خانواده و والدین مسئله‌ای است که مربوط به روابط متقابل والدین و فرزند می‌باشد و برای مدرسه و معلمان از مسائلی تربیتی است.

گریز^۱ از مدرسه به معنای غیبت غیرمجاز دانش‌آموزان به مدرسه بدون هیچ دلیل موجهی است [۴]. گریز از مدرسه با غیبت عمدی و استفاده نکردن نوجوانان از مدرسه [۵] بدون اطلاع والدین یا رضایت والدین مشخص می‌شود [۶].

دلایل گریز از مدرسه پیچیده است و شامل جنبه‌های فردی، خانوادگی، اجتماعی، روان‌شناختی است. مفهوم گریز از مدرسه دارای پیچیدگی‌هایی است و گریز از مدرسه باید به‌عنوان رفتاری درک شود که احتمالاً از سطوح مختلف ساختاری؛ از جمله فرد، خانواده و مدرسه سرچشمه می‌گیرد [۷].

مدرسه‌گریزی فی‌نفسه پدیده‌ای نامطلوب و مایوس‌کننده محسوب می‌شود و یکی از مشکلات هر نظام آموزشی به شمار می‌رود که با اتلاف هزینه‌ها و پایین آمدن سطح علمی و کارآمدی دانش‌آموختگان خسارت‌های زیادی را به دانش‌آموزان، خانواده‌ها و جامعه وارد می‌کند [۸]. گریز از مدرسه علاوه بر اینکه از نظر مالی و اقتصادی هزینه سنگینی را تحمیل بر جامعه می‌کند، شروعی برای ورود دانش‌آموزان به گروه‌های بزه‌کاری و ضداجتماعی است [۱]. مدرسه‌گریزی پدیده‌ای است که بیش از هر موضوع دیگر نیاز به اقدام پیشگیرانه دارد تا عواملی که سبب ایجاد آن می‌شوند، شناسایی شوند [۹]. از عواملی که به‌عنوان ارتباط با مدرسه-گریزی گزارش شده است میزان تحصیلات والدین، نمرات ضعیف مدرسه و استفاده از مواد مخدر و میزان نظارت نوجوانان است [۱۰]. همچنین مطالعات انجام شده نشان داده اند که مجموعه‌ای از عوامل خانوادگی از جمله سطح پایین تحصیلات، بیکاری، سطح پایین درآمد والدین، فقدان ارتباط مطلوب بین والدین و نوجوان، اختلافات و کشمکش‌های خانوادگی، ضرب و شتم با فرار نوجوان از مدرسه و مدرسه-گریزی رابطه دارد [۱۱]. پژوهش‌های مختلفی در زمینه‌ی فرار و گریز از مدرسه انجام شده است؛ اسمیت^۲ در سال ۱۹۹۶ پژوهشی بر روی دو گروه از افراد مدرسه‌گریز ثبت نام شده و ثبت نام نشده انجام داد و علل مدرسه‌گریزی را در ۵ طبقه نگرش منفی و تنفر از مدرسه، سختی درس‌ها، آزار توسط همسالان و سایر کارکنان در مدرسه، تأثیر از همسالان و ترس از معلم دسته‌بندی نمود [۹]. رامبرگ، بولین لافتمن، فرانسون و مودین^۳ [۷] در پژوهششان نشان دادند که معلمان در سطح بالاتری از رهبران مدرسه در مدرسه‌گریزی نقش دارند و قوانین و مقررات در مدرسه کمترین احتمال مدرسه‌گریزی را دارد. همچنین هنری و دنیل^۴ [۱۰] نشان دادند گریز از مدرسه باعث کاهش راندمان دانش‌آموزان و بیرون داد علمی می‌شود. فیلیپ، کنت و الیزابت و امی^۵ [۱۱] در پژوهشی گریز از مدرسه را در مدارس کمتر مشاهده

5. Philip J. Cook, Kenneth Dodge, Elizabeth & Amy

1. Truancy

2. Smith

3. Remberg, Brolin Laftman, Fransson & Modin

4. Henry, Daniel

انتظارات دانش‌آموز را برآورده نمی‌کند، یک عامل خطر برای گریز از مدرسه است [۲۰].

بالغانز، چانگ^۳ [۲۱] در تحقیقاتشان نشان دادند که گریز از مدرسه با اختلالاتی که شامل سلامت روانی دانش‌آموز و خانواده می‌باشد؛ رخ می‌دهد و عابدی و عریضی [۲۲] بیان کردند که دانش‌آموزان شهر اصفهان دارای ویژگی‌هایی از جمله عزت‌نفس، سرسختی و اضطراب هستند که در عملکرد تحصیلی‌شان تأثیرگذار است. در تحقیقاتی که در ایران در رابطه با وضعیت تحصیلی دانش‌آموز انجام شده است بیشتر به پیشرفت تحصیلی پرداخته شده و کمتر افت تحصیلی و گریز از مدرسه مورد توجه بوده است و به صورت بومی و منطقه‌ای در گریز از مدرسه انجام نگرفته است و در این پژوهش به دنبال تجارب زیسته‌ی دانش‌آموزان بومی در شهر اصفهان که گریز از مدرسه داشته‌اند بوده‌ایم که پس از پژوهش بتوانیم به صورت کاربردی از یافته‌های پژوهش در عرصه‌های مختلف (آموزش و پرورش و...) استفاده کنیم؛ لذا سؤال مطرح شده در پژوهش این است که درک تجارب زیسته علل گریز از مدرسه از نظر دانش‌آموزان متوسطه دوره اول چیست؟

سؤال پژوهش

تجربه‌ی زیسته دانش‌آموزان از گریز از مدرسه چیست؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر جزء تحقیقات کیفی و از نوع پدیدار شناختی است. جامعه پژوهشی شامل دانش‌آموزان پسر متوسطه دوره اول اصفهان در سال تحصیلی ۱۳۹۹ است که تجربه‌ی گریز از مدرسه را داشته‌اند. نمونه پژوهش بر اساس روش نمونه‌گیری هدفمند^۴ از بین دانش‌آموزان پسر ناحیه ۲ شهر اصفهان که از طرف مشاوران مدرسه ناحیه ۲ در مقطع متوسطه دوره اول معرفی شده بودند، انتخاب شدند و تا اشباع داده‌ها یعنی زمانی که موضوعات جدیدی به دست نیاید ادامه یافت. ۱۵ دانش‌آموز مورد مصاحبه قرار گرفت و ۲ نفر از دانش‌آموزان هم در حین کار کنار گذاشته شدند؛ و با رسیدن به مصاحبه‌ی فرد ۱۳ مفاهیم به دست آمده به اشباع رسید. پژوهش از نوع مصاحبه‌ی نیمه ساختاریافته بود و از شیوه‌ی گفتگوی دوطرفه^۵ بهره گرفته شد که مدت مصاحبه برای هر دانش‌آموز بین ۳۰-۶۰ دقیقه بود. در ابتدا خصوصیات جمعیت شناختی نمونه‌ها که شامل سن، پایه تحصیلی، تعداد اعضای خانواده بود، در فرم مخصوص ثبت شد و در طول مصاحبه سؤالاتی با توجه به فرضیه‌های اصلی

کردند که ارتباط بین معلمان، والدین و حضور آن‌ها در مشکلات دانش‌آموزان بیشتر بود. همچنین تسچر و ماکاروا^۱ [۱۲] نتیجه گرفتند که روابط خوب بین دبیران و دانش‌آموزان نه تنها منجر به پیوند آن‌ها با مدرسه می‌شود بلکه رفتارهای گریز دانش‌آموزان را کاهش می‌دهد. پژوهش رحیم‌پور، چگنی و انوری [۱۳] نشان داد که انگیزش، تأثیر همسالان، نگرش، برخورد اولیا، افت تحصیلی و کشمکش روابط معیوب به عنوان عوامل مؤثر بر مدرسه‌گریزی دانش‌آموزان است. و غلامحسین پور انوری [۱] بیان کردند کشمکش درون خانواده، شامل روش‌های فرزند پروری (سهل‌انگاری، مستبدانه و دموکراتیک که هم دیکتاتوری والدین و هم سهل‌انگاری) را می‌توان زمینه‌ساز گریز از مدرسه دانست.

بر اساس نظر نجیمی، مفتاح و شریفی راد [۱۴] عواملی مانند محتوای آموزشی، محیط آموزش، عوامل خانوادگی و اقتصادی اجتماعی برافت تحصیلی دانش‌آموزان در شهر اصفهان تأثیرگذار بوده است.

علاوه بر آن مطالعات مربوط به گریز را می‌توان به مطالعات مربوط به تفاوت‌های فردی فراگیران، مطالعات مربوط به متغیرها و محیط خانواده مثل وضعیت اقتصادی - اجتماعی، مطالعات مربوط به سیستم آموزشی و مطالعات مربوط به فرا سیستم تقسیم نمود. در مطالعات فراگیر محور، عوامل مرتبط با انگیزش درونی و تفاوت‌های فردی فراگیران (همچون مشکلات جسمی - روحی، سوء مصرف مواد، خود ادراکی) مطرح شده است. در مطالعات خانواده محور تفاوت‌های فردی خانواده‌ای فراگیران (والدین، سلامت روحی - روانی خانواده، وضعیت اقتصادی - اجتماعی و...) مورد توجه قرار گرفته است. عوامل مرتبط با خانواده همچنین شامل درگیری‌ها و روابط معیوب عاطفی خانواده و عدم نظارت و رسیدگی والدین بر فراگیری و تحصیل نیز می‌شود [۱۵]. دیسوسیو و وانکورا، نلسون، هویت و کیتزمن^۲ [۱۶] مشکلات سلامت روانی و فیزیکی را از محرک‌های گریز از مدرسه، تشخیص داده‌اند.

همچنین تحقیقات نشان می‌دهد که گریز از مدرسه در میان دانش‌آموزان خانواده‌های کم‌درآمد [۱۷] و خانواده‌های تک‌والد [۱۸] شایع‌تر است. گریز از مدرسه همچنین در میان دانش‌آموزانی که از حمایت محدود والدین در رابطه با تکالیف مدرسه برخوردار می‌شوند، رایج‌تر است [۱۹]. در سطح مدرسه، مطالعات نشان داده‌اند که مدرسه‌ای که نیازها یا

^۴. Purposive sampling

^۵. Conversational style

^۱. Teuscher, Selina, Makarova & Elena

^۲. DeSocio, VanCura, Nelson, Hewitt & Kitzman

^۳. Balfanz & Chang

انجام این پژوهش نامی از هیچ‌کدام از مصاحبه‌شوندگان برده نمی‌شود، اطلاعات آن‌ها صرفاً جهت مطالعه و تحقیق می‌باشد و در هر مرحله از پژوهش می‌توانستند از ادامه آن انصراف دهند و همچنین پژوهشگر از تبعیض بین آزمودنی‌ها اجتناب می‌نمود.

در واقع اصلی‌ترین مرحله‌ی تجزیه و تحلیل در تحقیقات کیفی کدگذاری است. در اولین مرحله دریافت داده‌ها آغاز می‌شود و تا مرحله‌ی آخر که شامل گزارش‌نویسی و مشخص کردن مقولات و ارتباط دادن بین آن‌ها، ادامه می‌یابد. برای این منظور محقق با استفاده از گزاره‌های معنادار مستخرج از متن مصاحبه‌ها و با انجام مراحل مختلف کدگذاری، اعم از کدگذاری هسته‌ای، محوری و اولیه به ایجاد مفاهیم و حوزه‌ها پرداخت.

یافته‌ها

تعداد مصاحبه‌شوندگان شامل ۱۳ نفر می‌باشد که در بازه‌ی سنی ۱۳-۱۵ سال قرار دارند. نتایج نشان داده که تعداد دانش‌آموزان ۱۳ سال و ۱۴ سال برابر می‌باشد و تعداد دانش‌آموزان با سن ۱۵ سال کمتر می‌باشد. همچنین بر اساس نتایج، شغل آزاد در بین پدر دانش‌آموزان بالاترین درصد (۴۶٪) را به خود اختصاص داده است و تنها ۱۵ درصد از دانش‌آموزان بدون سرپرست بودند.

موجود، به صورت سؤالات باز پاسخ، انجام گرفت. همچنین برای گردآوری اطلاعات از مشاهده و یادداشت‌برداری نیز به عنوان ابزار گردآوری اطلاعات استفاده شد. به دلیل اطمینان کامل از اینکه سؤالات مصاحبه مربوط به مدرسه-گریزی می‌باشد و از سؤالات انحرافی برخوردار نباشد، در اختیار چند نفر از متخصصین روانشناسی قرار گرفت و اعتبار یابی شد. در پژوهش حاضر پس از ثبت مصاحبه‌ها، تجزیه و تحلیل داده‌ها بر اساس روش کلایزی (هفت مرحله‌ای) انجام شد.

در روش کلایزی پژوهشگر کلیه‌ی گزاره‌های آزمودنی‌ها را مکرراً مطالعه نموده و برای درک مفاهیم و گزاره‌ها با آن‌ها هم احساس می‌شود. سپس گزاره‌ها و واژگانی که مرتبط با موضوع مورد مطالعه هستند را استخراج نموده و به هر کدام از آن‌ها معنی و مفهومی خاص می‌دهد. پس از مرور گزاره‌های آزمودنی‌ها، گزاره‌های مشترک در درون دسته‌ها با موضوعات خاص قرار داده شده و جهت موثق نمودن مطالب به توضیحات اصلی مراجعه می‌شود. در مرحله‌ی بعد مفاهیم استنتاج شده به توصیفی جامع و کامل تبدیل گشت. در نهایت یافته‌های نهایی حاصل، به منظور اطمینان از موثق بودن آن‌ها به شرکت‌کنندگان ارائه شد.

در جهت رعایت موازین اخلاقی پژوهش، به شرکت‌کنندگان اطمینان داده شد که مصاحبه‌های انجام شده توسط محقق کاملاً به صورت محرمانه می‌باشد و در مسیر

جدول ۱. مقولات به دست آمده از مصاحبه‌ها در مقوله نظام آموزشی

حوزه	کدهای هسته‌ای	کدهای محوری	کدهای اولیه	مفاهیم
پایه‌های نظام آموزشی	ضعیف بودن نظام آموزشی	(۱) متناسب نبودن مواد آموزش	(۱) کاربردی نبودن محتوای دروس	این دروس جایی استفاده نمی‌شود
		(۲) رفتار ناشایست	(۲) برخورد نامناسب معلمان	معلم‌های خوش اخلاقی نداریم معلمان همیشه داد میرند معلم همیشه اخمو و بداخلاق است
		(۳) رفتار نامناسب معلم	(۳) تنبیه دانش‌آموزان	معلم به ما ناسزا می‌گوید ترس از تنبیه برای عدم انجام تکالیف دارم معلمان عمداً نمی‌گذارد ما به زنگ تفریح برویم معلم همیشه ما را از کلاس بیرون می‌کند معلم همیشه از ما بد می‌گوید معلم با ما دوست نیست
		(۴) ارتباط مخرب بین دانش‌آموز و معلم	(۴) عدم شکل‌گیری ارتباط بین دانش‌آموز و معلم	معلمان انگار دشمن ماست معلم ما را دوست ندارد معلم فقط به چند نفر توجه می‌کند
		(۵) عدم استفاده از تدریس مشارکتی	(۵) عدم تفویض اختیار به دانش‌آموزان	همه‌ی کارها را خود معلم می‌کند و ما تنها باید گوش دهیم معلم فقط به یک دانش‌آموز کاری را می‌سپارد

معلم از ما کار گروهی نمی خواهد

همان طور که در جدول ۱ مشاهده می شود مفاهیم خاص از مصاحبه ها شامل ۱۶ مورد بوده است که با بررسی های پژوهشگر ۵ مورد کد اولیه و ۵ مورد کدهای محوری (۱) متناسب نبودن مواد آموزش، (۲) رفتار ناشایست، (۳) رفتار

نامناسب معلم، (۴) ارتباط مخرب بین دانش آموز و معلم، (۵) عدم استفاده از تدریس مشارکتی، به دست آمد و کدهای ضعیف بودن نظام آموزشی نام گرفت و موارد مصاحبه تحت عنوان حوزه های پیامدهای نظام آموزشی نام گذاری شد.

جدول ۲. مقولات به دست آمده از مصاحبه ها در مقوله نقش خانواده

حوزه ها	کدهای هسته ای	کدهای محوری	کدهای اولیه	کدهای باز (مفاهیم)		
منظومه آسیب زای خانواده	خانواده نابسامان و آشفته	۴. نگرش خانواده نسبت به تحصیل	۴. طرز فکر خانواده	۱. می ترسم وقتی در مدرسه هستم برای مادرم اتفاقی بیافتد		
				۱. سبک دلبستگی	۱. دلهره از محیط خانه	
				۲. خانواده نابسامان	۲. آشفتگی خانواده	۲. اضطراب از جدایی از والدینم دارم
						۳. دوست ندارم از مادرم جدا شوم
				۳. اختلالات جسمی	۳. مشکلات سلامت جسمی	۴. درگیر اتفاقات خانه هستم
						۵. من باید در خانه کمک مادرم کنم او مریض است
				۴. نگرش خانواده نسبت به تحصیل	۴. طرز فکر خانواده	۶. می ترسم در خانه دعوا شود و اتفاقی بیافتد
						۷. مادرم صرع دارد می ترسم در خانه تنها باشد
				۵. طرح واره های ناسازگار اولیه	۵. عدم حمایت از خانواده	۸. کار کردن اهمیت بیشتری برای پدرم دارد.
						۹. درس خواندن از نظر پدر و مادرم مهم نیست
				۶. نابسامانی اقتصادی	۶. وضعیت اقتصادی خانواده	۱۰. پدرم می گوید فامیل شغل آزاد دارند و درس نخوانده اند و درس خواندن مهم نیست
						۱۱. مادرم می گوید پسر خاله ها هم هیچ کدام درس نخوانده اند برای چه شما بخوانی
				۷. سبک فرزند پروری	۷. شیوه رفتار والدین با فرزندان	۱۲. حمایت عاطفی در خانه ندارم
						۱۳. دوست ندارم با کسی ارتباط برقرار کنم
				۷. سبک فرزند پروری	۷. شیوه رفتار والدین با فرزندان	۱۴. من برای مادرم مهم نیستم و مدرسه رفتن من برای او مهم نیست
						۱۵. کمک مادرم باید کار کنم
				۷. سبک فرزند پروری	۷. شیوه رفتار والدین با فرزندان	۱۶. باید برای خانواده ام درآمد داشته باشم
						۱۷. والدینم به درس های من توجه نمی کنند و تنها به درس های خودشان می رسند
				۷. سبک فرزند پروری	۷. شیوه رفتار والدین با فرزندان	۱۸. مادرم می گوید دوست نداری به مدرسه برو و من هم دوست ندارم و پدرم مجبورم می کند به مدرسه بروم
						۱۹. خانواده ام آبرویم را نزد دوستان می برند من هم نمی خواهم به مدرسه بروم
				۷. سبک فرزند پروری	۷. شیوه رفتار والدین با فرزندان	۲۰. همیشه مادرم از من بدگویی نزد معلم می کند
۲۱. پدرم می گوید هر کاری دوست داری انجام بده						

۲۲. مادرم من را به زور می‌خواهد پزشک کند				
--	--	--	--	--

خانواده نسبت به تحصیلی، ۵. طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه ۶. نابسامانی اقتصادی، ۷. سبک فرزند پروری) به دست آمد و کد هسته‌ای خانواده نابسامان و آشفته نام گرفت و تمامی موارد مصاحبه تحت عنوان حوزه‌ی منظومه آسیب‌زای خانواده نام‌گذاری شد.

همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود مفاهیم خاص از مصاحبه‌ها شامل ۲۲ مورد بوده است که با بررسی‌های پژوهشگر ۷ مورد کد اولیه و ۷ مورد کدهای محوری (۱. سبک دلبستگی، ۲. خانواده نابسامان، ۳. اختلالات جسمی، ۴. نگرش

جدول ۳. مقولات به دست آمده از مصاحبه‌ها در مقوله پیامدهای آسیب‌زای جامعه

حوزه‌ها	کدهای هسته‌ای	کدهای محوری	کدهای اولیه	کدهای باز (مفاهیم)	
۱. بستر آسیب‌زای جامعه	۱. کمبود توجه جامعه	۱. عدم وجود ایجاد انگیزه و ارزش در جامعه	۱. بی‌انگیزگی	درس بخوانم بعداً در جامعه چکارکنم	
				درس خواندن باعث موفقیت در جامعه نمی‌شود.	
				درس خواندن در جامعه ارزشی ندارد	
		۲. عدم هدف‌گذاری	۲. عدم هدف در دانش‌آموزان	۲. عدم هدف در	هدفی برای آینده‌ام ندارم
					در این جامعه هدفی نمی‌توان برنامه‌ریزی کرد
					جوان‌های تحصیل‌کرده‌ی بیکار زیادی در جامعه وجود دارند
		۳. آینده نامشخص	۳. کمبود شغل	۳. آینده نامشخص	اکثر افراد مدرک تحصیلی و شغلشان یکی نیست پس اهمیتی ندارد
					شغل مناسب وجود ندارد و همه بیکار هستند
					میزان درآمدها کم است
۴. عدم عدالت در جبران خدمت	۴. عدم دریافت دستمزد ایده‌آل	۴. عدم عدالت در جبران خدمت	افراد تحصیل‌کرده راضی از درآمدهایشان نیستند		
			درآمد افراد تحصیل‌کرده خیلی کم‌تر بی‌سوادهاست		

۳. آینده نامشخص، ۴. عدم عدالت در جبران خدمت) به دست آمد و کد هسته‌ای کمبود توجه جامعه گرفت و تمامی موارد مصاحبه تحت عنوان حوزه‌ی بستر آسیب‌زای جامعه نام‌گذاری شد.

همان‌طور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود مفاهیم خاص از مصاحبه‌ها شامل ۱۱ مورد بوده است که با بررسی‌های پژوهشگر ۴ مورد کد اولیه و ۴ مورد کدهای محوری (۱. عدم وجود ایجاد انگیزه و ارزش در جامعه، ۲. عدم هدف‌گذاری،

جدول ۴. مقولات به دست آمده از مصاحبه‌ها در مقوله ویژگی‌های فردی

حوزه‌ها	کدهای هسته‌ای	کدهای محوری	کدهای اولیه	مفاهیم
۱. عوامل آسیب‌زای فردی	۱. ویژگی‌های فردی	۱. مشکلات روانی	۱. مشکلات افسردگی	من آدم بی‌ارزشی هستم و مدرسه رفتن من مهم نیست
			۲. مشکلات شخصیتی	من نمی‌توانم درس بخوانم و احساس درماندگی دارم
		۲. عدم انگیزه	۳. عدم علاقه	بازی کردن بهتر از درس خواندن است
		۳. اختلالات بیش‌فعالی و کمبود توجه	۴. توجه و تمرکز لازم را نداشتن	یکجا نشستن سره کلاس سخت است
				من نمی‌توانم درس‌هایم را یاد بگیرم

نمی توانم آرام بنشینم و صحبت نکنم			
گوش کردن به صحبت های معلم سخت است			
نمی توانم تمرکز کنم و حوصله ام سر می رود			
عدم توانایی تجسم نکردن آموخته ها			
معلمم گفته است ضریب هوش من پایین است	۵. ضریب هوشی و هوش هیجانی	۴. هوش	
معلم همیشه خنگ کلاس من را صدا میزند پس هوشم خوب نیست			
فکر نمی کنم بتوانم در کلاس مشارکت کنم	۶. کمبود عزت نفس	۵. مشکلات شناختی	
از صحبت کردن هراسانم			
خانواده ام هیچ کدام درس نخوانده اند برای چه من بخوانم	۷. تفکر اشتباه	۶. افکار غیرمنطقی	
درس خواندن تأثیری در زندگی انسان ندارد			
هوش خوبی ندارم	۸. حس نقص و شرم	۷. طرح واره ناسازگار اولیه	
به من گفته اند توانایی درس خواندن را ندارم			
من استعداد ندارم			

فعالیت و کمبود توجه، ۴. هوش، ۵. مشکلات شناختی، ۶. افکار غیرمنطقی و ۷. طرح واره ناسازگار اولیه (به دست آمد و کد هسته ای ویژگی های فردی نام گرفت و تمامی موارد مصاحبه تحت عنوان حوزه ی آسیب زای فردی نام گذاری شد.

همان طور که در جدول ۴ مشاهده می شود مفاهیم خاص از مصاحبه ها شامل ۱۸ مورد بوده است که با بررسی های پژوهشگر ۸ مورد کد اولیه و ۷ مورد کدهای محوری (۱. مشکلات روانی، ۲. عدم انگیزه، ۳. اختلالات بیش

جدول ۵. مقولات به دست آمده از مصاحبه ها در گروه همسالان

مفاهیم	کدهای اولیه	کدهای محوری	کدهای هسته ای	حوزه ها
۱. دوستانم هم درس نمی خوانند	۱. همانند کردن خودشان با دوستان در درس خواندن	۱. الگوبرداری در درس	۱. الگوبرداری از گروه همسالان	۱. آسیب پذیری همسالان
۲. همه ی بچه ها همینطور هستند				
۳. در سن من همه به فکر بازی های مجازی هستند	۲. همانند کردن خودشان با دوستانشان در بازی	۲. الگوبرداری در تفریح		
۴. اگر به حرف معلم باشم دوستانم مسخره ام می کنند	۳. عدم اعتماد به نفس از خود در برابر دوستان	۳. تانید گرفتن از دوستان		

دوستان) به دست آمد و کد هسته ای الگوبرداری از گروه همسالان نام گرفت و تمامی موارد مصاحبه تحت عنوان حوزه ی آسیب پذیری همسالان نام گذاری شد.

همان طور که در جدول ۵ مشاهده می شود مفاهیم خاص از مصاحبه ها شامل ۱۸ مورد بوده است که با بررسی های پژوهشگر ۴ مورد کد اولیه و ۳ مورد کدهای محوری (الگوبرداری در درس، الگوبرداری در تفریح، تایید گرفتن از

نمودار ۱. مقایسه‌ی تعداد گزاره‌ها در هر دوره

و مدرسه، به دانش‌آموزان کمک شایانی می‌کنند [۲۴].

در زمینه‌ی مباحث مرتبط با نظام آموزشی، بلچفرد، بست، براون و ویستر^۱ [۲۵] عواملی مانند به‌روز نبودن کتب درسی، توجه نکردن به اصول و قواعد برنامه‌ریزی دروس، عدم نظام‌مندی در ساختار آموزش و پرورش، محیط فیزیکی مدرسه، توجه نکردن به استعدادها و علایق دانش‌آموزان و ناخوشایندی تکالیف درسی و توجه نکردن به نوآوری‌ها و تحولات را موجب عدم انگیزه در دانش‌آموزان متوسطه عنوان کرده‌اند. از طرفی گرچه آمار دانش‌آموزان پسر در زمان ورود به دوره‌ی متوسطه بالاتر از دختران است، ولی نرخ ترک تحصیل در پایه‌های دوم و سوم برای پسران بسیار بالاتر از دختران است [۲۶]. همچنین واتو، مالیک، شهزاد و ایقبال^۲ (۲۰۲۱) مطرح کرده‌اند هنگامی که معلمان و والدین همدیگر را ملاقات نمی‌کنند، دانش‌آموزان رغبتی به مدرسه رفتن ندارند و در برخی موارد به دلیل محدودیت‌های شدید در مدرسه، گریز از مدرسه شکل می‌گیرد و رفتار و سخت‌گیری معلم باعث غیبت دانش‌آموز می‌گردد [۲۷]. بنابراین با توجه به گزارش‌های دانش‌آموزان مشاهده شد که از محتوای کتب درسی ناراضی بودند و برای آن‌ها جذابیتی نداشته و اولیای مدرسه مشوقی برای دانش‌آموزان نبودند و رابطه‌ای مطلوب بین دانش‌آموزان معلمان برقرار نبود.

نمودار ۱ نشان می‌دهد که تعداد فراوانی گزاره‌های حاصل از مصاحبه در حوزه‌ی منظومه آسیب‌زای خانواده بیشترین فراوانی و در حوزه‌ی آسیب‌پذیری همسالان کمترین فراوانی را داشته است.

با توجه به نتایج نشان داده‌شده، پس از بررسی مقولات فرعی و زیرمجموعه‌ها به مقولات اصلی دست یافتیم:

۱. پیامدهای نظام آموزشی
۲. منظومه آسیب‌زای خانواده
۳. بستر آسیب‌زای جامعه
۴. عوامل آسیب‌زای فردی
۵. آسیب‌پذیری همسالان

بحث و نتیجه‌گیری

براساس یافته‌های حاصل از مصاحبه‌های پژوهش ۱۶ مفهوم در رابطه با نظام آموزشی از مصاحبه‌ها استخراج شد که در این پژوهش کدهای اولیه‌ی جدیدی یافت شد که در مطالعات قبلی به آن پرداخته نشده بود، این کدها شامل عدم تفویض اختیار به دانش‌آموز و عدم شکل‌گیری ارتباط بین دانش‌آموز و معلم بود. تعامل معلم و شاگرد، بخش مهمی از آموزش و یادگیری محسوب می‌شود [۲۳]. به همین منظور معلمان بواسطه برقراری روابط میان فردی مثبت و ایجاد علاقه شاگرد به معلم، در امر یادگیری و ایجاد علاقه به درس

^۱ Blatchford, Bassett, Brown & Webster

^۲ Wattoo, M., Malik, Shahzad & Iqbal,

بیان کردند که نقش شرایط اجتماعی در مدرسه‌گریزی تأثیرگذار است و آرچیبالد [۳۴] در تحقیقش بیان کرده که جامعه در فرار از مدرسه دانش‌آموزان تأثیرگذار بوده است که نتایج این تحقیقات همسو با تحقیق پژوهش حاضر می‌باشد. جامعه‌ای که خواهان پایداری و سربلندی است و تمایل دارد در زمینه‌های گوناگون پیشرفت کند، باید اهداف و مقاصد خود را از قبل تعیین نماید و با برنامه‌ریزی جامع و دقیق راه‌های رسیدن به آن را مشخص کند و زمینه‌های شغلی و اجتماعی را فراهم نماید؛ بنابراین عدم توجه جامعه به دانش‌آموزان و عدم امنیت شغلی آینده‌ی آن‌ها از دلایلی بوده که در مصاحبه‌های افراد برای گریز از مدرسه مطرح شده است.

همچنین یافته‌های حاصل از مصاحبه‌های پژوهش ۱۸ مفهوم در رابطه با فرد و شخصیت او از مصاحبه‌ها استخراج شد که در این پژوهش کدهای محوری جدیدی از گزاره‌ها یافت شد که عبارت‌اند از: اختلالات بیش‌فعالی و کمبود توجه، افکار غیرمنطقی و مشکلات شناختی. از مهم‌ترین عوامل در مدرسه‌گریزی مشکلات فردی افراد مانند اضطراب و افسردگی است که عملکرد رفتاری و تحصیلی افراد را تحت تأثیر قرار می‌دهد [۳۵]. از ویژگی‌های فردی دانش‌آموزان می‌توان به عواملی از جمله بیماری‌های جسمی و مشکلات روانی، ذهنی و نداشتن هدف و عدم انگیزه برای یادگیری، ناسازگاری‌های رفتاری، خودپنداره‌ی ضعیف و برخورداری از فشار روانی و اضطراب برای تحصیل اشاره کرد [۳۶]. تحقیقات رحیم‌پور، چگنی و انوری [۱۳] و حیدری، مهران طاهری، امینی عبدالیوسفی و گرابی [۳۷] نشان داده‌اند که انگیزش دانش‌آموزان و اختلال‌های اضطرابی بر مدرسه‌گریزی و عوامل تحصیلی تأثیرگذار است و با نتایج این پژوهش همسو می‌باشد که عوامل فردی بر مدرسه‌گریزی تأثیرگذار بوده است. تفاوت در ویژگی‌های شخصیتی از عوامل مهمی است که معلمان و کارفرمایان یا مدیران باید نسبت به آن آگاه باشند و توجه به آن می‌تواند منجر به شکوفا شدن استعدادها و سرمایه‌های بالقوه شود. شناسایی ویژگی‌های شخصیت در همه مقاطع تحصیلی لازم است. بخصوص شناسایی ویژگی‌های شخصیتی دانش‌آموزان در سال اول دبیرستان می‌تواند به معلمان و مشاوران مدارس کمک کند تا از این طریق دانش‌آموزان را در انتخاب رشته تحصیلی بهتر یاری نمایند.

از مصاحبه‌های پژوهش ۴ مفهوم در رابطه با گروه همسالان و دوستان از مصاحبه‌ها استخراج شد که در این پژوهش کدهای محوری جدیدی از گزاره‌ها یافت شد که در پژوهش‌های پیشین به آن‌ها اشاره‌ای نشده است که این کدها عبارت‌اند از: الگوبرداری از درس و تأیید گرفتن از دوستان.

بر اساس یافته‌های حاصل از مصاحبه‌های پژوهش ۲۲ مفهوم در رابطه با خانواده از مصاحبه‌ها استخراج شد که در این پژوهش در مقوله‌ی منظومه‌ی آسیب‌زای خانواده کدهای جدیدی نوآوری تحقیق بود که این کدهای محوری شامل سبک دلبستگی و اختلالات جسمی و عدم حمایت خانواده بود که در تحقیقات قبلی به آن‌ها اشاره نشده بود. در سبک دلبستگی ایمن، اعتماد به خود و دیگران تجلی می‌یابد که این اعتماد حاصل از یک رگه شخصیتی فرد می‌باشد که می‌تواند با جلوگیری از بروز اضطراب فرد در مدرسه، زمینه‌ساز تعامل مثبت با دیگران در مدرسه و در نهایت ایجاد علاقه به مدرسه شود [۲۸].

اختلالات جسمی مختلف نیز بعنوان یکی از عوامل گریز از مدرسه، می‌تواند ماحصل عدم پذیرش این دانش‌آموزان توسط سایر دانش‌آموزان عادی باشد که بدین سبب اعتماد به نفسشان تقلیل یافته و در نهایت طرد اجتماعی بروز می‌کند [۲۹].

در پژوهش بابامیر ساطحی [۳۰] نتایج نشان داده که نقش نهاد خانواده بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان تأثیرگذار است و دادفر، بازدار، نصرالهی، عبدالحسینی و احمدی [۳۱] هم بیان کردند عوامل مؤثر برافت تحصیلی دانش‌آموزان دختر و پسر سال اول دبیرستان عوامل خانوادگی است و صالح اردستانی و خرمایی [۳۲] بیان کردند که بین حمایت والدین و تحصیل‌گریزی رابطه وجود دارد که می‌توان این تحقیقات را همسو با پژوهش حاضر دانست که عوامل خانوادگی در ابعاد منفی و مثبت تحصیلی می‌تواند تأثیرگذار باشد. در تبیین یافته‌ها می‌توان گفت در جوامع و خصوصاً خانواده‌های امروز بر لزوم درس خواندن و تحصیلات تأکید زیادی می‌شود و والدین نیز اغلب برای موفقیت و رشد تحصیلی فرزندان خود حساسیت زیادی دارند و سرمایه‌گذاری زیادی می‌کنند. در این بین یکی از معضلاتی که برخی از خانواده‌ها با آن روبرو می‌شوند افت تحصیلی فرزندشان و یا سوق فرزند به ترک تحصیل است. پژوهشی نشان می‌دهد اکثر دانش‌آموزانی که از مدرسه ترک تحصیل می‌کنند دارای خانواده‌هایی هستند که درآمدشان پایین است. به عبارت دیگر شرایط اقتصادی-اجتماعی خانواده‌ها رابطه‌ای معکوس با افت تحصیلی دانش‌آموزان دارد [۳۳].

همچنین بر اساس یافته‌های حاصل از مصاحبه‌های پژوهش ۱۱ مفهوم در رابطه با جامعه از مصاحبه‌ها استخراج شد که در این پژوهش کدهای محوری جدیدی یافت شد که شامل عدم هدف‌گزاری و عدم ایجاد انگیزه و ارزش در جامعه و عدم عدالت در جبران خدمت بود که در پژوهش‌های پیشین به آن پرداخته نشده بود. پژوهش غلامحسین پور انوری [۱]

عمده‌ای داشته است و ویرتانن و همکاران^۴ [۴۵] به این نتیجه رسیدند که حمایت خانواده و دبیران تأثیر مثبتی بر درگیری‌های رفتاری دانش‌آموزان و کاهش گریز از مدرسه دارد و در پژوهش تسچر و ماکاروا [۱۲] به این نتیجه رسیده‌اند که روابط خوب بین دبیران و دانش‌آموزان نه تنها منجر به پیوند آن‌ها با مدرسه می‌شود بلکه رفتارهای گریز دانش‌آموزان را کاهش می‌دهد که نتیجه‌ی همه‌ی تحقیقات ذکرشده در عوامل به‌دست‌آمده در این پژوهش دیده می‌شود و نتایج تحقیقات قبلی همسو با پژوهش حاضر می‌باشد.

بصورت کلی همانطور که مربیان، معلمان و والدین از عوامل کلیدی انگیزش تحصیلی به حساب می‌آیند [۴۶]؛ بر اساس نتایج تحقیقاتی از جمله فیلپ، کنت و الیزابت و امی^۵ [۱۱]، هنری و دنیل [۱۰]، رحیم‌پور، چگنی و انوری [۱۳]، صالح اردستانی و خرمایی [۳۲] می‌توان نتیجه نمود که معلمان و خانواده نیز می‌توانند نقش اساسی در گریز از مدرسه دانش‌آموزان داشته باشند که فراوانی مصاحبه‌ها در پژوهش حاضر هم نشان داده است این مقولات از مهم‌ترین عوامل مدرسه‌گریزی در دانش‌آموزان بوده است بنابراین نتایج این پژوهش همسو با پژوهش‌های قبلی می‌باشد. رمبرگ، بولین لافتمن، فرانسون و مودین^۶ (۲۰۱۹) در پژوهششان نشان دادند معلمان و مدیرانی که در سطح بالای رهبری و اخلاق در مدرسه قرار دارند احتمال مدرسه‌گریزی را در دانش‌آموزان کاهش می‌دهد [۷].

بنابراین بر اساس یافته‌های حاصل از پژوهش نتیجه می‌گیریم که گریز از مدرسه یکی از معضلاتی است که خانواده، مدرسه و درنهایت اجتماع را با خود درگیر می‌کند. کودک یا نوجوانی که گریز از مدرسه دارد، علاوه بر آسیب‌هایی که به خود می‌زند در معرض خطرات محیطی نیز قرار می‌گیرد. به‌طوری‌که شاهد هستیم چنین دانش‌آموزانی با احتمال بیشتری به سمت مواد مخدر و کارهای خلاف می‌روند. بنابراین با توجه به مصاحبه‌های انجام‌شده می‌توان گفت مدرسه‌گریزی محصول مشترک خانواده و اجتماع است و عوامل فردی و گروه همسالان در تشدید مدرسه‌گریزی اثرگذار هستند. با توجه به کدهای به‌دست‌آمده راه‌کارهایی از جمله اصلاح شیوه‌های مدیریت و تدریس و فضای آموزشی جهت کاهش گریز از مدرسه و آموزش‌های والدین در جهت نوع فرزند پروری و کاهش آشفتگی‌های خانوادگی مفید به نظر می‌رسد و همچنین بررسی مشکلات رفتاری دانش‌آموزان

تحقیقات رحیم‌پور، چگنی و انوری [۱۳] و سیف و شجاع کاظمی [۳۸] نشان داده که دوستان و گروه همسالان بر فرار از مدرسه و مدرسه‌گریزی تأثیرگذار بوده است که نتایج آن‌ها همسو با پژوهش حاضر می‌باشد. قسمتی از هویت نوجوانان، در مجموعه‌ی گروه همسالان، شکل می‌گیرد. نوجوانان در مرکزیت نگاه بودن را دوست دارند و علاقه دارند که نظرات تأییدی دوستانشان را در مورد خود بدانند. بنابراین ارتباطات بیشتر نوجوانان با دوستان، اغلب والدین را عصبانی می‌کند و این خود مزید بر علت و سبب جدایی بیشتر از خانواده می‌شود [۳۹] گرچه اثرگذاری گروه همسالان از هنجارهای متعالی و تکاملی نوجوانی، پیش‌شرط هویت‌یابی و اجتماعی شدن است، ولی می‌تواند آسیب‌زا نیز باشد. نوجوانان تلاش می‌کنند تا با ارزیابی پذیرش و یا عدم پذیرش توسط گروه همسالان، میزان مقبولیت خود را ارزیابی کنند [۴۰]. بخشی از زندگی نوجوانان، گروه همسالان هستند که آن‌ها را حمایت می‌کنند تا وارد جامعه شوند. گروه همسالان به نوجوانان کمک می‌کنند تا تمرین نقش‌پذیری و الگوپذیری داشته باشد [۴۱]. کودکان و نوجوانانی که روابط ضعیف با همسالان دارند در دوران بزرگسالی به بزهکاری، ناسازگاری‌های عاطفی، اختلالات در سازگاری‌های جنسی و سایر ناسازگاری‌ها را منجر می‌شوند [۴۲]. بنابراین می‌توان گفت در سن نوجوانی تأثیرپذیری از همسالان بسیار بیشتر از خانواده است زیرا همسالان یکدیگر را بهتر درک کرده و صحبت‌هایشان رضایت‌بخش است. ویرتانن، رایکونن، اینگلز، و اسلایپی و لراکانن (۲۰۲۱) عنوان کردند سطوح بالای درگیری با گروه همسالان در مدرسه ابتدایی و افزایش درگیری در طول زمان، میزان گریز از مدرسه را در دوره متوسطه بالاتر پیش‌بینی می‌کند [۲].

در راستای نتایج مطالعه، در پژوهش رایدا^۱ و همکاران [۴۳] عواملی مانند بیزاری از امتحان، دوست‌نداشتن معلمان، مورد اذیت و آزار قرار گرفتن در مدرسه و کسل بودن مدرسه را گریز از مدرسه دانستند که در مصاحبه‌های این پژوهش هم مورد توجه قرار بود و نتایج این پژوهش همسو با پژوهش حاضر می‌باشد. آرچیبالد^۲ [۳۴] در پژوهشش نشان داده که بین میزان تحصیلات والدین و میزان غیبت از مدرسه در پایه ۶ رابطه معناداری وجود دارد و نتایج تحقیق ساهیبول و کرول^۳ [۴۴] نشان داده که روابط ضعیف با معلمان از جمله عدم تحقق انتظاراتشان از معلم در مدرسه‌گریزی نقش

4. Virtanen

5. Philip J. Cook, Kenneth Dodge, Elizabeth & Amy

6. Ramberg, Brolin Låftman, Fransson & Modin

1. Reid

2. Archibald

3. Sahibul & Croll

- مبتنی بر شخص. پژوهش‌های آموزش و یادگیری، ۱۳۹۸؛ ۱۱۱-۱۲۲.
- 4- Smith P. K, Pepler D, Rigby K. Bullying in schools: How successful can interventions be? UK: Cambridge University Press 2004.
 - 5- Gentle-Genitty C, Karikari I, Chen H, Wilka E, Kim J. Truancy: a look at definitions in the USA and other territories. *Educational Studies*. 2015; 41:62-90.
 - 6- Heyne D, Vreeke LJ, Maric M, Boelens D, van Widenfelt BM. Functional assessment of school attendance problems: An adapted version of the School Refusal Assessment Scale – Revised. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*. 2016.
 - 7- Ramberg J, Broolin Låftman S, Fransson E, Modin B. School effectiveness and truancy: a multilevel study of upper secondary schools in Stockholm. *International Journal of Adolescence and Youth*. 2019; 24(2): 185-198.
 - 8- Moniri R, Ghaalebtarash E, Mousavi Gh. Causes of academic failure in paramedical students of Kashan University of Medical Sciences. *Iranian Journal of Education in Medical Sciences*. 2006; 1 (6): 135-140.
- ۹- سیف س، شعاع کاظمی م. بررسی علل و عوامل مدرسه‌گریزی دانش‌آموزان دختر دبیرستان‌های شهر تهران سال تحصیلی ۸۲-۸۱. *مطالعات اجتماعی - روان‌شناختی زنان (مطالعات زنان)*. ۱۳۸۲؛ ۱(۲): ۱۲۱-۱۵۲.
- 10- Henry G, Daniel Y. "Truancy and its Influence on Students' Learning in Dormaa Senior High School," *Asian Journal of Education and Training, Asian Online Journal Publishing Group*, 2017; 3(1): 43-52.
 - 11- Philip J, Cook, Kenneth Dodge, Elizabeth G, Amy S. *The Eealy Truancy Prevention Program: Teachers Take the lead*. Duke University. 2019.
 - 12- Teuscher S, Makarova E. Students' School Engagement and Their Truant Behavior: Do Relationships with Classmates and Teachers Matter? *Journal of Education and Learning*, 2018; 7 (6): 124-137
 - 13- Rahimpur F, Chagni N, Anvari M. Identifying the factors affecting school dropout of female high school students in district one of Khorramabad city. *The first national conference on educational sciences and psychology*. 2014.
 - 14- Najimi A, Meftagh D, Sharifirad GH. Factors affecting academic failure, from the perspective of students of Isfahan University of Medical Sciences. *Journal of health system research*. 2012; 7(6): 790-797.
 - 15- Wilken EC. *The Effects of Extrinsic Motivation on High School Attendance*: Lindenwood University. 2016.

توسط مشاوران در ابتدای سال تحصیلی جهت جلوگیری از شروع مدرسه‌گریزی در دانش‌آموزان از راهکارهای جلوگیری از وقوع مدرسه‌گریزی می‌باشد.

از نتایج این مطالعه می‌توان در جهت حل و رفع مشکلات رفتاری و سازشی دانش‌آموزانی که دارای ناهنجاری‌های رفتاری هستند که زمینه را برای مدرسه‌گریزی فراهم می‌سازد، حل مشکلات و آشفتگی‌های خانوادگی و شیوه‌های نادرست فرزند پروری والدین که منجر به مدرسه‌گریزی دانش‌آموزان می‌شود و حل و رفع مشکلات محیط و فضای آموزشی استفاده شود. همچنین نتایج این تحقیق می‌تواند برای حل و رفع مشکلات محیط و فضای آموزشی نظیر اصلاح شیوه‌های مدیریت، اصلاح شیوه‌های تدریس و اداره کلاس و استفاده مناسب از فضای آموزشی که باعث شود دانش‌آموزان و معلمان در مدرسه احساس علاقه، رضایت و تعلق به مدرسه داشته باشند، مورد استفاده قرار گیرد. از آنجایی که هیچ طرح پژوهشی خالی از محدودیت نیست، این مطالعه نیز از این شرایط مستثنی نیست و از جمله محدودیت‌های این مطالعه می‌توان به عدم مشارکت دانش‌آموزان روستایی اشاره نمود. بنابراین پیشنهاد می‌شود در مطالعات آتی، تمام طبقات مختلف جامعه و همچنین مناطق شهری و روستایی، مدارس دولتی و غیرانتفاعی مورد مطالعه و بررسی قرار گیرد. همچنین پیشنهاد می‌شود پژوهشی به‌عنوان اعتبار یابی کدهای به‌دست‌آمده انجام گیرد و بر اساس کدهای به‌دست‌آمده بسته‌های آموزشی برای دانش‌آموزان طراحی گردد.

تشکر و قدردانی

از کلیه دانش‌آموزان مشارکت‌کننده در پژوهش و سازمان آموزش و پرورش ناحیه ۲ شهر اصفهان کمال تشکر و سپاس را داریم.

منابع

- 1- Gholam Hosseinpour Anvari, S. Investigating the role of social and economic conditions, educational and classroom atmosphere on school dropout, Fourth National Conference on Community Empowerment in the field of humanities and management studies, Tehran. Center for Cultural and Social Skills Empowerment. 2018.
- 2- Virtanen T. E, Räikkönen E, Engels M. C, Vasalampi K, Lerkkanen M. K. Student engagement, truancy, and cynicism: A longitudinal study from primary school to upper secondary education. *Learning and Individual Differences*, ۲۰۲۱; 86.

۳- ستایشی اظهري م، محبی م، جعفری هرندي ر. مقایسه پیوند با مدرسه در نیمرخ‌های مختلف انگیزشی دانش‌آموزان: تحلیل

- سازگاری دانش آموزان با مدرسه. روانشناسی مدرسه. ۱۳۹۷؛ ۱(۷): ۱۳۸-۱۵۱.
- ۲۹- فروع الدین ع، بیگلریان ا، ادیب سرشکی ن، صدرالسادات ج. پذیرش دانش‌آموزان کم‌توان جسمی توسط دانش‌آموزان عادی در مدارس تلفیقی شهر تهران. تازه های علوم شناختی. ۱۳۸۵؛ ۸ (۲): ۶۶-۷۱.
- 30- Babamirsatehi R A. Examining the role of the family institution on students' academic achievement. International Conference of Management Elites. 2016;1.
- 31- Dadfar R, Bazdar F, Nasrollahi A, Abdolhosaini A, Ahmadi V. Evaluating Familial Factors Associated With Academic Failure in First Grade Female and Male Students of High Schools. *sjmu*. 2013; 21 (6) :224-231
- 32- Saleh Ardestani S, khormaei f. Relationship Between Parental Support and Academic Avoidance: The Mediating Role of Achievement Goals. (JOURNAL OF INSTRUCTION AND EVALUATION) JOURNAL OF EDUCATIONAL SCIENCES. 2019; 11(44): 145-167.
- 33- Zare Shahabadi A, Asad Nejad F, Teymuri F. Comparing the Role of Family and School in Religious Socialization of High School Female Students in Firoozabad. *BIQUARTERY JOURNAL OF ISLAMIC EDUCATION*. 2020; 15(32): 93-116.
- 34- Archibald, Mary J. The effectiveness of a truancy hearing in four middle schools". ETD Collection for Fordham University. 2002.
- 35- Ahmadpour, Sheikhzadeh Takabi and Ahmadpour .Abandonment from school (absenteeism - absenteeism from school) in students. *Journal of Psychological Studies and Educational Sciences*.2017; 3 (1): 159-169.
- 36- Seif, A. A. Modern Educational Psychology: Psychology of Learning and Education. Doran Publishing. 2014; 55: 728.
- 37- Heydari F, Mehran T, Amini AbdolYousefi A, Orientalism Z. Escaping Schools, Strategies and Treatment, First National Congress for the Prevention of Social Injuries, Esfarayen Technical and Engineering Higher Education Complex. 2018.
- 38- Seif S, Sha'aa Kazemi M. School Truancy among the Female Students of Tehran City Secondary Schools. *Women's Studies Sociological and Psychological*, 2003; 1(2): 121-153.
- 39- Micucci J. The Adolescent in Family Therapy, New York: Guilford Co: 1998 .
- 40- Schultte E, Price D, Gwin J. Pediatric Nursing: An Introductory Text. 8th ed, Philadelphia: Sanders Co. 2001: 303.
- 41- Giddens, A. Sociology. Translated by
- 16- DeSocio J, VanCura M, Nelson LA, Hewitt G, Kitzman H, Cole R. Engaging Truant Adolescents: Results From a Multifaceted Intervention Pilot. *Prev Sch Fail Altern Educ Childr Youth*. 2007;51(3):3-9.
- 17- Attwood G, Croll P. Truancy and well-being among secondary school pupils in England. *Educational Studies*. 2015; 41(1-2): 14-28.
- 18- Strand A. S, Granlund M. The school situation for students with a high level of absenteeism in compulsory school: Is there a pattern in documented support? *Scandinavian Journal of Educational Research*. 2014; 58(5): 551-569.
- 19- Teasley M. L. Absenteeism and truancy: Risk, protection, and best practice implications for school social workers. *Children & Schools*. 2004; 26: 117-128.
- 20- Havik T, Bru E, Ertesvåg S. K. School factors associated with school refusal-and truancy-related reasons for school non-attendance. *Social Psychology of Education*, 2015; 18(2): 221-240.
- 21- Balfanz R, Chang HNL. Improve attendance: Increase success. *Princ Leadersh*. 2013;14(3):20-4.
- 22- Abedi A, Arizi HR. Investigating the relationship between academic achievement motivation of male and female high school students in Isfahan with their family and personality characteristics. *Family Research*. 2002; 1 (2): 139-147.
- 23- Den Brok P, Levy J. Teacher-student relationships in multicultural classes: Reviewing the past, preparing the future. Annual Meeting of the American Educational Research Association, San Francisco. 2006: 7-11.
- ۲۴- عنایتی ت، کوهساری س. بررسی وضعیت سبک های تعاملی معلمان ریاضی با دانش آموزان. آموزش و ارزشیابی (علوم تربیتی). ۱۳۹۶؛ ۱۰(۳۹): ۱۳-۲۸.
- 25- Blatchford P, Bassett P, Brown P, Webster R . The effect of support staff on pupil engagement and individual attention, *British educational research Journal*. 2009; 35 (5): 661-686.
- 26- Vahidi Z, Baratali M. Predicting Academic performance of high School Students Based on Meta-cognitive Skills and Self-Regulation. *Bimonthly of Education Strategies in Medical Sciences*. 2017; 10(2): 103-114.
- 27- Wattoo R. M, Malik N. J, Shahzad M. A, Iqbal J. A STUDY OF ORGANIZATIONAL CLIMATE AND STUDENTS'TRUCY AT SECONDARY SCHOOL LEVEL. *Harf-o-Sukhan*. 2021; 5(3): 81-87.
- ۲۸- حیدری ف، فلاحی و، حاجیلو ج. نقش شیوه های فرزندپروری و سبک های دلبستگی در پیش بینی

Manouchehr Sabouri. Tehran: Ney Publications, fifth edition. 2020.

- 42- Ghorbani A, Jomenia S J. The role of social factors (family, school, peer group) in socialization of students in Golestan province. *Journal of Applied Sociology*. 2018; 29(2): 113-128.
- 43- Reid D, Wayne P, Lee Swanson H. "A cognitive approach to learning disabilities. Austin, TX: Pro-Ed." 1991.
- 44- Sahibul M J, Crol P. Truancy in secondary school pupils: Prevalence, trajectories and pupil perspectives. *Research Papers in Education* . 2006; 21(4):467-484.
- 45- Virtanen TE, Lerkkanen MK, Poikkeus AM, Kuorelahti M. Student behavioral engagement as a mediator between teacher, family, and peer support and school truancy. *Learning and Individual Differences*. 2014; 1(36):201-6.
- ۴۶- آزادای خواه م، طالع پسند س، کیان ارثی ف. آزمون مدل چندبعدی و سلسله مراتبی پر سه شنامه انگیزش مدرسه. پژوهش‌های آموزش و یادگیری، ۱۳۹۹؛ ۱۵(۱): ۱۱-۲۲.